

excepții, rolurile au fost încredințate unor actori tineri ori mai puțin încercați. Nu figurează pe afișul spectacolului niciuna dintre vedetele teatrului, dar condiția de trupă a componenților colectivului își spune benefic cuvântul. Într-un anume fel, „trupa lui Tompa”, cum este numit cu respect în lumea profesioniștilor colectivul actoricesc al Teatrului Maghiar de Stat din Cluj, confirmă lecția „predată” cu zeci de ani în urmă actorilor de la Teatrul „Bulandra” de marele Liviu Ciulei. Orice reușită individuală – preciza marele regizor și ctitor de teatru – e validă și e validată doar de reușita colectivă. Iar actorii din distribuția *Demonilor* își strunesc talentul și eforturile pentru asigurarea acestei izbânde.

Se poate deci spune că linia melodică a personajelor prinde contur, că se ajunge adesea ca ea să fie orchestrată simfonic. Evoluțiile individuale se cuvin însă relevate. Începând cu Váta Loránd (*Nikolaj Stavroghin*), actor binecunoscut nouă din evoluțiile sale de la Teatrul „Tamási Áron” din Sfântu Gheorghe, și cu Farkas Loránd, acesta din urmă remarcabil în rolul *Piotr Verhovenski*. Continuând cu Kali Andrea (excelentă ca apariție și nu numai în *Varvara Stavroghina*), Pethő Anikó, Vindis Andrea, Skóvrán Tünde și Varga Csilla, meritoase interprete ale rolurilor feminine. Cu Bodolai Balázs, interpretul lui *Kirilov*, care prin evoluția lui de acum îmi dă motive să cred că nu m-am înșelat când l-am apreciat la vremea debutului său în spectacolul cu *A patra soră* de la Secția Maghiară a Naționalului târgumureșean. Și încheind cu Salat Lélhel, Szücs Ervin, Galló Ervin, Köllő Csongor și Buzási András. Cu toții conferă personajelor contururi ferme, în care tensiunea și drama, derizoriul și tragismul își au locul cuvenit.

Teatrul Maghiar de Stat din Cluj – Demonii de F.M. Dostoievski după adaptarea lui Albert Camus. Regia: Albu István. Decoruri și costume: Carmencita Brojboiu. Dramaturgia: Gönczi Hunor și Nagy Noémi Krisztina. Mișcarea scenică: Ferenc Sinkó. Regizor tehnic: Péter Mixtay. Cu: Váta Loránd, Salat Lélhel, Farkas Lóránd, Kali Andrea, Szücs Ervin, Bodolai Balász, Galló Ernő, Pethő Anikó, Vindis Andrea, Skóvrán Tünde, Varga Csilla, Köllő Csongor, Buzási András. Data reprezentației: 26 noiembrie 2009.

În vreme de război

Le revin Teatrului Tineretului din Piatra Neamț, directorului său, actorul Liviu Timuș, regizorului Szabó K. István și traducătorului George Volceanov meritul de a fi atras atenția asupra dramaturgului maghiar contemporan Zalán Tibor și asupra piesei lui, **Soldații**, pe care am văzut-o montată într-o versiune de foarte bun nivel artistic.

Din caietul de sală, bogat în informații și în comentarii ce pun în relație piesa cu scrieri din literatura universală apropiate ca tematică, caiet profesionist întocmit de Gențiana Ionescu, aflăm că Zalán Tibor este deopotrivă poet, dramaturg, gazetar de presă scrisă și de televiziune. S-a născut în anul 1954, din 1974 a început să scrie consistent și consecvent poezie. După volumul de debut în lirică, volum intitulat *Penurie de pământ*, au urmat altele ce au determinat critica literară din Ungaria să îl califice pe Zalán Tibor drept un „corifeu al avangardei”. Scriitorul s-a îndreptat și către literatura dramatică și, atât cât mi-am putut da seama din piesa *Soldații*, el scrie pentru teatru ca un dramaturg autentic ce știe să dureze veritabile situații dramatice fundamentate pe un conflict necontrafăcut, pe o atent controlată gradare a acestuia, și mai știe deopotrivă ce înseamnă personaj și care sunt mijloacele grație cărora i se pot asigura acestuia carnație și individualitate. Altfel spus, Zalán se comportă în spațiul literaturii dramatice ca un profesionist autentic, nu asemenea

unui poet care, sub pretextul teatrului câteodată abuziv numit poetic, încearcă să își mascheze inadecvarea la gen.

Nu încapе îndoială că toate asocierile și relaționările cu alte scrieri, aparținând sau nu genului dramatic pe care le avansează sus-menționatele texte din caietul de sală, sunt îndreptățite. Dar mie mi s-a părut că textul cu care poate fi cel mai bine comparat *Soldații e Familia Tóth*, aparținându-i lui Orkény István, un dramaturg maghiar ce se bucură de suficientă notorietate în România, relativ des jucat pe scenele noastre în anii '70–'80. Înrudirea e evidentă, deoarece atât piesa lui Zalán Tibor, cât și cea a lui Orkény au ca temă principală războiul și consecințele lui în plan moral.

Acțiunea piesei e plasată, așadar, în vreme de război. Autorul are înțelepciunea de a nu preciza în care război anume, fiindcă ceea ce îl interesează e gradul de generalitate al reacțiilor, al atitudinilor, al comportamentului oamenilor într-o situație-limită. Lipsa circumstanțierii înseamnă, după părerea mea, un punct de rezistență al piesei.

Obiceiul familiei lui *Mihály Dogarul* e ca săptămânal să găzduiască în propria casă o oră de rugăciune la care sunt poftiți fruntașii satului – *Reverendul și Învățătorul* –, dar și oameni obișnuiți. Raporturile dintre cei adunați în jurul mesei, fie ei membri ai familiei (mamă, tată, cele două fiice) ori oaspeți sunt destul de complicate, marcate de numeroase focare de tensiune ale căror surse aflate undeva în trecut se pot ghici și pe care convențiile sociale abia le pot ține sub control.

Satul e pe neașteptate ocupat de militari, iar casa lui Mihály e rechiziționată de un fruntaș și doi soldați. Oamenii aceștia care nu înseamnă de fapt nimic în ierarhia militară îi țin sub teroare fizică și psihologică pe cei găsiți în respectivel spațiu închis. Starea de asediu căreia îi e supusă comunitatea restrânsă din jurul mesei familiei lui Mihály pune la încercare omenia, moralitatea, demnitatea celor deveniți prizonieri pentru 48 de ore. Toate abandonurile, cedările, lașitățile, trădările, răsturnările de situație sunt cu grijă pregătite de dramaturg, observate și notate

Tudor TĂBĂCARU și Loredana GRIGORIU

Foto: Ciprian Iorgu

cu minuție. Iar când cele două zile de asediu se vor fi încheiate, e cât se poate de limpede că nimic nu mai e la fel, că nimic din fostul echilibru fragil nu mai poate fi salvat, că *statu-quo*-ul a fost spulberat, că măștile au căzut, conveniențele au fost dinamitate și că cei ce au supraviețuit vor trăi pe mai departe cu totul altfel decât le-a fost viața de până atunci.

Indiscutabil, spectacolul Teatrului Tineretului din Piatra Neamț e unul bun, tensionat, cu miză ideatică și artistică. E subliniată așa cum se cuvine – mai cu seamă în partea a doua a montării – starea de coșmar, apăsătoare, grea, regizorul Szabo K. István insistând eficient asupra *etapelor* procesului de alienare ce se declanșează ca urmare a terorii pe care o instituie micul dictator, puțintel la trup, care e *Fruntașul*. De altfel, nu e pentru prima oară în cariera lui când directorul de scenă se arată preocupat de cercetarea scenică a felului în care se comportă oamenii în condiții extreme. Bunăoară, îmi amintesc și acum cu plăcere de una dintre primele montări semnate de Szabó K. István, cea cu tragicomedia absurdă *Casa de pe graniță*, realizată la Teatrul „Andrei Mureșanu” din Sfântu Gheorghe, a cărei acțiune se petrecea și ea în timpul unei conflagrații. Frica, atingând adesea intensitatea groazei, e o temă riguros decupată, tot la fel cum sunt cu rigoare urmărite deconturile ei în faptele oamenilor. Tocmai de aceea regizorul găsește că stilul cel mai adecvat pentru spectacolul său e cel de factură modern-realistă, fundamentat pe un joc condus ca atare, consecvent adoptat de o distribuție inspirat întocmită. Poate tocmai din acest motiv am îndoieli asupra utilității inserării unui dans cu funcții deopotrivă simbolice și metaforice, dans coșmaresc ce își propune de fapt să prefăteze coșmarul palpabil căruia îi vor cădea pradă cei din casa familiei lui Mihály. Iar dacă montării îi este caracterizantă tensiunea indusă, un mare merit le revine actorilor, cu toții, fără excepție, foarte buni, stăpâni pe rol și pe mijloacele de expresie artistică.

Dezumanizatul, excentricul, tragicomicul, înspăimântătorul, derizoriul dar și cinicul *Fruntaș* își află în Cezar Antal interpretul fără cusur. Prin rostire, prin intonație, prin gestică, prin mimică, prin capacitatea de a juca ori de a mima bunăvoința îndată înlocuită de măsuri excepționale, Cezar Antal aduce în scenă un personaj de esență demoniacă, actorul demonstrând încă odată că e unul de mari resurse.

Reprezentant a ceea ce se cheamă *umanitatea medie*, o umanitate care negociază cu sine multiple compromisuri, dar care nu acceptă totuși orice, care știe că cedarea are și trebuie să aibă limite, amestec de complexe de inferioritate și de demnitate, de frustrări și de onestitate, de bunățate și de umilință, de supușenie dar și de curaj, *Mihály Dulgherul* înseamnă pentru Tudor Tăbăcaru un nou rol de referință inclus în fișa lui de creație. Triunghiul feminin măcinat de contradicții, de frustrări e la un considerabil nivel profesional siluetat scenic de actrițele Loredana Grigoriu, Nora Covali și Andrea Gavriliiu. *Învățătorul satului*, un om ce se dorește adoptat de comunitate, dar care nutrește deopotrivă mereu ambiția de a-i fi recunoscută superioritatea, e bine interpretat de Horia Suru, în vreme ce *Reverendul*, la început calm, împăciuitorist, deloc cu aplecare spre eroism, mai apoi revoltat și rezistent când „solicitările” *Fruntașului* depășesc limitele, își găsește un bun interpret în Victor Girescu. Deși fără cuvinte, apariția lui Dragoș Ionescu în rolul lui *Jankovics* e una ce contează, la fel cum contează și cea a Isabellei Neamțu ori a Ecaterinei Hâtu. Cuvinte de apreciere merită și Rareș Pârlog, Dan Grigoraș, Daniel Beșleagă, Florin Mircea jr., Cătălina Leșanu. La rândul-le, muzica de scenă compusă de Ovidiu Iloc și scenografia purtând semnătura lui Csiki Csaba au un aport însemnat la reușita spectacolului.

Teatrul Tineretului din Piatra Neamț – Soldații de Zalán Tibor. Traducerea: George Volceanov. Un spectacol de Szabó K. István. Scenografia: Csiki Csaba. Coregrafia: Andrea Gavriliiu. Cu: Tudor Tăbăcaru, Loredana Grigoriu, Cezar Antal, Nora Covali, Andrea Gavriliiu, Horia Suru, Victor Giurescu, Rareș Pârlog, Dan Grigoraș, Daniel Beșleagă, Dragoș Ionescu, Florin Mircea jr., Cătălina Leșanu, Isabela Neamțu, Ecaterina Hâtu. Data premierei: 24 octombrie 2009.